

Ulusçuluk Üzerine

Nazım BERATLI

6 Temmuz 1789 günü, Paris'te tarihi değiştiren bir olay oldu. Bastille hapishanesini basan halk, buradaki mahkûmları serbest bırakarak, krallığa baş kaldırdı. İhtilal, halk ayaklanması ile başlamıştır. Ama aslında halk çıkarları çatışan iki sınıfın kavgasının aracıdır: Aristokrasi ile Burjuvazinin... Amerika'nın keşfi ile Avrupa'ya akan altınların yardımı ve diğer büyük keşiflerin sunduğu olanaklarla zenginleşen tacirler, giderek sanayiye de yönelerek güçlenmişlerdir. Orta çağ'da, aristokrat şatoları ile köyler arasındaki iletişimin sağlandığı ara yerleşim birimlerinin (Bourg) sakinleri olan bu insanlar, (Bourgoise = Burglu= Burjuvazi) giderek paraya kayan değer ölçüsüne sahip olmanın etkisiyle, ekonominin dizginlerini, ellerine geçirmişlerdir. Oysa politik güç, halâ kralın temsil ettiği aristokrasinin elindedir. Ülke, aristokrasinin çıkarlarına uygun olarak yönetilmektedir ama onların çıkarları, toplumsal ilerlemenin çıkarlarına ters düşmektedir ve ekonominin egemenleri, aristokrasinin keyfi olsun diye iflas edecek değillerdir.

Üretilen bir metanın pazara ulaştırılması esnasında, geçilen her derebeyinin bölgesinde o beye ayrı bir vergi verilmekte, bu da maliyeti artırıp, tüketimi düşürmektedir. Sonuçta burjuvalar ile aristokrasinin çıkarları çelişmekte olup, hem genel olarak ekonominin ve hem de bu yeni üretim biçiminin dinamik gücü olan burjuvazinin çıkarları, mal ve paranın serbestçe dolaşacağı ortak bir pazarı dayatmaktadır. Lenin'in deyimi ile, "doğal sınırlarla çevrilmiş, halkının

aynı dili konuştuğu tek bir pazar"¹ ... Bir başka söylemle : Ulusal Pazar...

Ekonominin dinamik gücünü oluşturan bu sınıf, krallığı devirip, hem kendinin ve hem de toplumun çıkarlarına uygun, yeni bir nizam kurmaya girişir.

Bu yeni düzende artık imparatorlukların yerini, aynı dili konuşan insanların doğal sınırlarla çevrili olarak birlikte yaşadıkları topraklarda kurulacak, Ulus Devlet² alır. Ulus Devlet'te, herkes özgür vatandaş olacak, demokrasi uygulanacak, (mümkünse) cumhuriyete geçilecek, egemenlik kiliseden ve güya Tanrı'nın yer yüzündeki temsilcisi olan kraldan alınıp, halka(ulusa) devredilecek, bölünmez ve paylaşılmaz olacak, dünya ile ahret işleri birbirinden ayrılacaktır.³ Başlıca teorisyenleri J. J. Rousseau ve Montesquieu olan bu yeni ideolojinin ulus devlet kuramı, Rousseau'nun Toplum Sözleşmesi isimli eserinde, vücut bulur.

Orta Çağ'da, kilisenin etkisi ile, doğru dürüst düşünür yetiştiremeyen Avrupa, gelişen bu burjuva sınıfının ideolojisini oluşturmak için düşünce üretmeye girişip, kendi gereksinimlerine uygun bir düzene, kamu vicdanında bir tür meşruiyet aramaya girişmek üzere dönüp ardına bakınca, düşünce bazında da Platon'a; devlet modeli olarak da, bula bula Isparta'nın "askeri demokrasi"sine kadar gitmek zorunda kalır. Russell, Rousseau'nun Toplum Sözleşmesi'nde, demokrasi diye diye Isparta'ya öykünmek dolayısıyla

¹ V. İ. Lenin, **Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı**, çev. Muzaffer Erdost, Ankara, Sol Yayınları, 1998, s. 53.

² a.g.e., s. 53.

³ Baskın Oran, **Az Gelişmiş Ülke Milliyetçiliği, -Kara Afrika Modeli-**, 3. B., Ankara, Bilgi Yayınevi, 1997, s. 53.

totalitarizme kaydığını belirtir.⁴ Bilindiği gibi kent devletleri çağında Isparta, askeri olarak örgütlenmiş “özgür” bireylerin katıldığı bir “doğrudan demokrasi” idi. Atina’dan farkı, “askeri demokrasi”sidir. Russell, bu tutumun “Rönesanstan başlayarak günümüze değin devam eden, evrensel bir boş inanca bağlı Yunan hayranlığı” olduğunu, ileri sürer.⁵ Böylece, 1789’da başlayarak bütün dünyayı saran, ekonomik doktrini kapitalizm, yönetim modeli ulus devlet olan burjuva düşüncesi, kendine politik düzen olarak da Ulus Devleti ve ulusu seçer...

Ulusal sınırlar, ulus devlet ve bizatihi “ulus”un kendisi de 18. yy sonunda dünya ekonomisine egemen olan kapitalist üretim ilişkilerinin bir icadıdır. Bu yükselen sınıfın çıkarları, iç gümrüklerden kurtulmak; rekabetten korunmak ve politik egemenlikte aristokrasiyi saf dışı etmek üzere doğal sınırlar içinde aynı dilin konuşulduğu toprakları birleştirmeyi ve dışa karşı korunmuş, ortak bir pazar yaratmayı gerektiriyordu. Onlar da Fransa’dan başlayarak, imparatorlukları dağıtıp, dünyayı kendi etki alanlarından oluşan ULUS DEVLETLERE bölebilmek için, ULUS diye bir kategori öne sürdüler. Doğruyu söylemek gerekirse, bu konuda entelektüeller de onlara aradıkları destekten daha fazlasını verdiler.

“Ulusçuluk” doğup büyüdüğü Batı Avrupa’da iki farklı eğilim gösterir:

Fransızlar, bu kavramın ne olduğunu bilir, sınıfsal ve ekonomik zemininden koparmadan, bir politik kavram olan bu terimin içeriğini boşaltmaz, devletle ulusu özdeşleştirirler. Bu anlayışa göre, “ortak bir siyasi irade gösteren, bir devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olan” insanlar, bir ulusu oluştururlar.⁶ Yani ortak pazarda yaşayıp, ortak çıkarları olan insanlar, ulustur...

Almanlara göre ise ulus, bir etnik köken meselesidir. Avrupa’da en geç uluslaşan millet olan Almanların, ulusal pazarı birleştirmek üzere böyle bir tez ileri sürmekten başka seçenekleri yoktu, çünkü onlarda burjuvazi bir pazar ihtiyacı oluşturacak aşamaya geldiğinde, halklar,

Fransa’daki gibi bir krallık yönetiminde değil, her biri bir başka devlet olan, bölük pörçük bölgesel prenslikler yönetiminde yaşamaktaydı. Bütün o devletçikleri birleştirmek için, etnik köken birliğinden başka sarılabilecekleri silah bulunmamaktaydı. Bundan dolayı, Fransız tipi ulusçuluğun, çağdaş ulusçuluğa daha yakın olduğunu söylemek mümkün: Politik bir bağ olarak görür ulusu... Alman tipi ulusçuluk ise romantik bir kan, soy-sop ilişkisi olarak yorumlar...⁷

Anglo – Saksonlara göreyse bir ulus, bir devlete vatandaşlık bağı ile bağlı insanlardan oluşur!

Ulus, ne olduğu konusunda genel bir konsensus bulunan bir kavram değildir. Kedouri, ulus için “19. yy başlarında Avrupa’da icat edilmiş bir teoridir” der.⁸ Gellner ise ulusçuluğun ulusların uyanması ile gelişmediğini, tam tersine ulusları ulusçulukların yarattığını ileri sürer.⁹ Smith, bu iddiaya katılmakla birlikte, bunun herhangi bir ideolojiden daha fazla “icat edilmiş” olmadığını düşünür.¹⁰ Ona göre ulusçuluk siyasi bir ideoloji, toplumsal bir hareket ve bir kültürel türdür!

Bu düşünce ilk defa 18. yy sonlarında, Montesquieu ve J. J. Rousseu’nun yazılarında kendini göstermiştir. Daha sonra Herder, “kültürel milliyetçilik” kavramını geliştirmiş, ulusçuluğun deyim yerinde ise “populistleşmesi”ni sağlamış, Alman romantikliğinin de temellerini atmıştır. Fransız tipi ulusçuluk denilen düşünce biçiminin düşünür olarak doruğunu oluşturan ise Renan’dır. Almanya’da bu düşünce, Herder, Fichte, Schlegel ve diğer Alman romantiklerinin etkisi ile “Alman tipi” dediğimiz, etnosantrik ulusçuluğa dönüşmüştür. Örneğin “self-determinasyon” fikrini ilk ortaya atan ne Wilson, ne de Lenin’dir. Bu fikrin babası, Immanuel Kant’tır.¹¹ “Her ulusun bir de devleti olur” fikri, politikacılardan önce, ulusçu düşünürlerce ileri sürülmüştür.

Fransız ulusçuluğu Renan, Alman ulusçuluğu Herder tarafından üretildiği gibi, Anglo-Sakson ulusçuluk anlayışının babası da John Stuart Mill’dir. Ulusun bireyi olmak, ilkinde göre ortak

⁴ Bertrand Russell, **Batı Düşüncesi’nin Tarihi**, C. III, İstanbul, Say Yayınları, 1996, s. 36.

⁵ Bertrand Russell, **Batı Düşüncesi’nin Tarihi**, C. II, İstanbul, Say Yayınları, 1996, s. 143.

⁶ Oran, a.g.e., s. 58-66.

⁷ a.g.e., s. 58-66.

⁸ Anthony D. Smith, **Milli Kimlik**, İstanbul, İletişim Yayınları, 1991, s. 117.

⁹ a.g.e., s. 117.

¹⁰ a.g.e., s. 117.

¹¹ a.g.e., s. 125.

bir kültüre, ikincisine göre ortak bir soya, sonuncusuna göre de ortak vatandaşlığa sahip olmakla, mümkündür.

Renan, 1881 yılında Sorbon Üniversitesi'nde verdiği bir konferansta, "Ulus Nedir?" sorusuna yanıt aramış ve şu konuşmayı yapmıştır:

*"Ulus, manevi bir ilkedir. Bu manevi ilkeyi oluşturan iki şey vardır. Biri geçmişe uzanan, biri günümüzde var olan: Biri sahip olduğumuz zengin anılar mirasıdır. Diğeri, günümüzde sürdürdüğümüz birlikte yaşama isteği, birlikte sahip olduğumuz mirası değerlendirme arzusudur... Özetliyorum beyler, insan ne ırkının, ne dilinin, ne dininin, ne nehirlerin aktığı yolların, ne de dağ zincirlerinin uzadığı istikametinin esiridir... Ulusların iradesi, meşru olan tek kriterdir ve gözetilmesi gereken de budur."*¹²

Ulusçu düşüncenin ilk önemli filozofu olan Renan, ulusun geçici bir tarihsel kategori olduğuna ve en sonunda insanların bir "Avrupalılık" bilinci içinde birleşeceğine inanıp, bunu savunuyordu.¹³

"Türkçülüğün Esasları"nda Ziya Gökalp'in de benzer şeyler yazdığını¹⁴ bilenler, "şeyh uçmaz, müridleri uçurur" atasözüne hak verirler.

Ulusçuluğun İdeolojik Özellikleri

Ulusçuluk, Smith'e göre, varsayımlardan oluşan bir "çekirdek ideoloji" etrafında örgütlenen mitoslarla geliştirilir. Sözü edilen çekirdek, dört ayaklıdır:

"Dünya herbiri kendi bireyselliği, tarihi ve kaderi olan milletlere bölünmüştür.

Millet, bütün siyasi ve toplumsal gücün kaynağıdır ve millete bağlılık bütün öteki sadakat bağlarının üstündedir.

Şayet özgür olmak ve kendilerini gerçekleştirmek istiyorlarsa, insanların bir milletle özdeşleşmeleri zorunludur.

*Dünyada barış ve adalet hakim olacaksa milletlerin özgür ve güvenlik içinde bulunmaları gerekir".*¹⁵

Bu çekirdeğin etrafında, vatan, vatan için savaşarak ölmek gibi tabular, ortak mitler, kuruluş efsaneleri, milli törenler, sınırlar, pasaportlar, marşlar, bayraklar, geçmiş savaşların anıları, şehitler, müzeler, şehirlerin kurtuluşları ve sadece söylemden ibaret bir birlik söylencesi fırtınası yaratılır! Örneğin "vatan/patrié" kavramını icat eden Renan'dır! Ondan önce böyle bir kavram, bulunmamaktadır. Hem "Megali İdea"cıların, hem de Turancıların "tahayyül edilen vatan"a verdikleri sembol isim, aynıdır: Kızıl Elma! Türkler de Kurt'tan üremiştir, Romalılar (İtalyanlar) da! Bütün ulusçulukların kökeninde doğa üstü güçlerle savaşmış onları yenen bir "kurucu kahraman" efsanesi vardır!

Bütün bu söylem, en sonunda gidip üç ögenin mutlaklaştırılıp, tabulaştırılmasına varır: Toprak (vatan), topluluk (ulus) ve tarih!¹⁶

Bunların her üçü de subjektif, değişken kavramlardır ve insanların zihinlerinde yaşarlar.

Vatan kavramından başlarsak, bunun Renan tarafından icat edilmiş bir kavram olup, bize Mısırlı Tahtavî üzerinden, Namık Kemal tarafından getirilmiştir. 19. yy ortalarına kadar, Türkçe'de "vatan" diye bir kavram olmadığını biliyor muydunuz? Daha doğrusu, 19. yy ortalarına kadar, Türkçe'ye Arapça'dan geçmiş olan bu kelime, "ev/bark" anlamında kullanılıyordu. O yüzyılın başlarında, Mısır'da Tahtavî isimli bir düşünür¹⁷ bu kelimeyi Fransızca'daki "patrié" anlamında kullanmaya ve Fransızlar'a bu kelimeyi öğreten Renan'ın "le amore de le patrié" deyimini karşılığı olarak da "Hubb-ül vatan" demeye başladı.

Osmanlı'da ise bu kelime, ilk defa Kırım Savaşı esnasında, Tercüme Odası'nda bir memur olarak çalışan Halis Efendi'nin bir şiirinde görüldü! Kırım Savaşı esnasında! Daha önce böyle bir kelime kullanıldığına dair bir kayıt yok! Halis Efendi'nin yakın bir arkadaşı olan Mehmet Mansur Efendi de bir süre sonra, "Vatan" diye bir

¹² Renan'ın konuşması için bkz. Niyazi Kızılyürek, **Doğmamış Bir Devletin Tarihi: Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2005, s. 26.

¹³ a.g.e., s. 26.

¹⁴ Ziya Gökalp, **Türkçülüğün Esasları**, İstanbul, Bordo-Siyah Yayınları, 2004, s. 87-105.

¹⁵ Smith, a.g.e., s. 121.

¹⁶ a.g.e., s. 127.

¹⁷ Kızılyürek, a.g.e., s. 146.

gazete çıkardı.¹⁸ Bu zat, yetişkin yaşta müslüman olan bir Makedon! Derken efendim, Tercüme Odası'na genç bir memur gelir: Sarayın müneccimbaşısının yani falcısının oğlu, Namık Kemal Efendi... Bu Mehmet Mansur Bey isimli Makedon, Kemal'e Fransızca dersi vermek üzere görevlendirildi. Bir süre sonra, Mehmet Efendi'nin genç Kemal'e sadece Fransızca öğretmediği ortaya çıkacaktır...¹⁹ Namık Kemal'in 19. yy ortalarından itibaren Türkçe'ye soktuğu "vatan" kavramını, batılı düşünürlerden almış olmakla birlikte, kendisinin islamcı yapısı dolayısıyla, Tahtavi'den de etkilendiği görülür, onun "Hubb-ül vatan" deyimini aynen kullanır : "Hubb-ül vatan, min-el iman"! Bu Kemal'in ünlü bir sloganıydı! Yani: "Vatan muhabbeti imanın gereğidir!" Bu da Renan'dan bire bir kopya edilmiş bir slogandır. "Le amore de le patrié"

Ne var ki, Namık Kemal, henüz bu imanın gereği olarak sevilmesi şart olan şeyin ne olduğu hakkında tam bir karar vermiş de değildir. Kâh, vatanın Kanuni döneminde elde olan topraklar olduğunu ileri sürer; kâh Hz. Ömer dönemindeki İslâm imparatorluğunun elindeki toprakların, bizim vatanımız olduğunu iddia eder.²⁰ Türk Ulusçuluğu'nun başta gelen önderlerinden Enver Paşa'nın "vatan"larını da gözden geçirirsek, bu kavramın göreceliği, subjektifliği, "yaratılmışlığı" anlaşılır! 1908-1912 arasında Osmanlı İttihat Terakki'nin ve Enver Paşa'nın, "vatan"ına, Rumeli de dahildir! 1912'den 1919'a kadar aynı insanların "vatan"ı, Anadolu, Suriye, Irak, Lübnan ve Filistin'dir. 1919'dan sonra bunların "vatan"ı, Anadolu, Azerbaycan ve Orta Asya'dır! Onbeş yıl içinde, üç ayrı, yolunda ölünecek "vatan"! Koşullara göre değişken olan ve insan zihninde yaratılan bir kavram dediğimiz, bu işte!

Topluluk ve ulus kavramlarının subjektifliğinin kanıtı da yine aynı çevrenin aynı süreçteki sergüzeştinden izlenebilir. 1908 ile 1912 arasında İttihat Terakki'nin "millet"i, Türkler, Araplar, Ermeniler, Anadolu ve İstanbul Rumları da dahil bütün Osmanlı halklarıdır. 1912-1919

arasında "millet", sadece müslüman Osmanlı halklarına tahvil edilmiştir. 1919 ve 1922 arasında ise aynı çevre "millet"in Anadolu ve Rusya Türkleri olduğuna karar vermiştir! Onbeş yılda, yoluna ölünecek kadar kutsal, üç ayrı "millet"!

Değişken, yaratılmış ve subjektif bir kavramdan da kastımız bu!

"Nation" kelimesi, 18. yy sonlarında ortaya çıkmış bir kelimedir. "Eşit, özgür, kardeşler topluluğu" diye Napolyon Bonapart zamanında ortaya atılan bu kavram²¹ var olan birşeyi tanımlamak üzere formüle edilmiş değil; olması gereken birşeyi ifade etmek için kullanılmıştır.

Tarihin subjektifliğini tartışmaya da gerek yok zaten! Ama gene de tarih ve gerçek konusunu konuya yabancı olanların dikkatini yoğunlaştırmak üzere ele almakta yarar var. Tarih gerçekleri mi araştırır, günün politik gereksinimlerine argüman mı yaratır? Dahası, bilimsel anlamda tarih ile gerçeğin bağlantısı, nedir? Bu, apayrı bir yazı konusudur. Ama tarihin de bir "yaratı" olduğunu savunan yığınla ciddi tarihçi mevcuttur. Her tarihçi, kendi gerçeğine ulaşır ve onu yazar... Tarih, göreceli ve subjektif bir alandır. Bugün anladığımız manada Tarih de 19.yy ortalarında Alman ulus devletini kurmaya çalışan Bismarck'a yardım niyetini hiç gizlemeyen Leopold von Ranke tarafından, bir "bilim" diye ortaya sürülmüştür.

Ulusçuluğu oluşturan bütün öğelerin "yaratılmış" olması, sonuçta ortada ulus diye andığımız politik, toplumsal bir gerçeklik olduğunu da ortadan kaldırmaz ama. Zira bir ideoloji, yaşama uygulanır, üretim süreçlerini belirler ve kendini yeniden üretmeye başlarsa, maddi bir gerçeklik haline döner!²² Ulus konusunda olan da budur.

Küreselleşme

Küreselleşme dünya kapitalizmine egemen olan finans çevrelerinin çıkarları ile ulusal sınırların çelişiyor olmasının bir sonucudur. Günümüz dünyası, geçen yüzyılda pek çok düşünürün öngöremediği yeni bir dünyadır. Bu dünyada, bilginin ulaştığı boyutların üretime yansımalarıyla, emek, sermaye ve bilgi yoğun yatırımlar, artık ekonomiyi egemen olan şirketlerin, 19. yy'daki

¹⁸ Şerif Mardin, *Yeni Osmanlı Düşüncesinin Doğuşu*, İstanbul, İletişim Yayınları, 1996, s. 238.

¹⁹ a.g.e., s. 237-238.

²⁰ a.g.e., s. 364.

²¹ Şeyhmus Güzel, *Devlet Ulus*, İstanbul, Alan Yayıncılık, 1995, s. 7.

²² Bu bana ait bir iddia değildir. Althusser, "Devletin İdeolojik Aygıtı" isimli çalışmasını bu iddia üzerine bina etmiştir.

gibi aile, 20. yy'ın ortalarına kadar olduğu gibi de ulusal şirketler aşamasının üstüne çıkmasına ve uluslararası bir boyut kazanmasına, neden olmuştur. Bu gelişme, artık ekonomiye egemen olabilecek üretim dallarında, yepyeni bir sermaye türünün ortaya çıkmasına yol açmış ve bu yeni tür sermaye, artık uluslararası olduğundan dolayı, ulusal sınırlar onun için gereksiz ayrıntılar haline gelmiştir. 1789 Fransız İhtilâli'nin dünyaya hediye ettiği "ulus devlet" modeli artık tarihe karışmaktadır. İmparatorluk devletinden, ulus devlete geçerken, bunun en büyük nedeninin, imparatorlukta mal ve hizmet dolaşımının iç gümrüklerle kısıtlanmış olması ve bunun iç pazardaki maliyeti artırmasına karşı, ulusal mono blok bir pazar ihtiyacı olduğu düşünülünce, şimdi de bütün bu gelişmeler sonucunda ulusal sınırlar ve gümrüklerin aynı konuma düştüğünü anlamak zor olmaz. Mal, emek, sermaye ve hizmetlerin serbest dolaşımını sağlamak gereksinimi ekonominin önünde duran acil hedeftir. Bu olmazsa, bilgi/emek/sermaye yoğun üretimin maliyetindeki artış, tüketimin önüne geçer ve onu iflasa sürükler. Bu ise yalnız egemenlerin değil, toplumsal gelişmenin de aleyhine olur. Küreselleşmenin de nedeni, işte bu ihtiyaçtır. Günümüzde, üretimin egemen alanlarında spesifik üretim yapabilmek için, bilgi/emek/ sermaye yoğun şirketleri şart haline gelmesi sonucunda, dünya ekonomisinin stratejik üretim alanlarındaki şirketler artık çok büyük sermayeye gereksinim duyuyorlar. Sermayenin "ulusüstü" hale gelmesiyle de, artık ulusal sınırlar, onlar için 18. yy sonlarının fiefleri gibi üretimin kaynağı ile tüketici arasındaki gereksiz engeller haline gelmiş bulunuyor. Şimdi de onun politik kategorizasyonunu yapıyorlar.

Bu yeni dünyada, yapı değiştiren yalnızca sermaye değildir. Bunun yanında, emek de yapısını değiştirmiştir. Bilgi yoğun yatırımlarda, niteliksiz kol gücünün üretebileceği birşey yoktur. Yüksek bilgi ve yüksek teknoloji ürünü üretim aletlerini kullanabilmek için şimdi artık, nitelikli işgücüne ihtiyaç vardır. Bu "nitelik" ise, 19. yy'ın kol gücü ile çalışan emekçilerinin yerini, yüksek bilgi sahibi, en azından bilgisayar kullanmayı, birkaç yabancı dili bilen, yeni tür bir "emekçinin" almasına yol açmıştır. Bu yeni "emekçi" iyi bir eğitimden geçmek zorundadır,

yoksa işini yapamaz. Söz konusu "emekçi", artık bir aydındır.²³

Yukarıdaki gelişmeler mülkiyet ilişkilerini de değiştirmiştir. Şimdi artık, kapitalist metropollerdeki "emekçiler" in, hiç değilse spesifik üretim alanlarında çalışanlarının, "zincirlerinden başka" kaybedecekleri şeyleri, evleri, otomobilleri, yaz tatilleri, çocuklarının okul taksitleri ve genellikle borsada değerlendirdikleri bir miktar birikimleri de vardır. Bu sonuncusu, yani borsada değerlendirilen bir miktar birikim, hem "emekçi" sınıfların ve hem de "sermayenin" mülkiyet yapısını, karşılıklı olarak etkilemektedir. Bu yeni dünyada, artık ekonomiye egemen olacak stratejik sektörlerde çalışan "emekçiler", orta sınıf olarak anılmakta ve yukarıda bahsettiğimiz uluslararası sermaye mülkiyetinin bir kısmını da ellerinde bulundurmaktadırlar. Bu durumda, artık "zincirlerinden başka kaybedecek şeyleri" de olan emekçinin çıkarlarının bir kısmı, uluslararası sermayenin çıkarları ile en azından çelişmemektedir. Ve, asıl stratejik üretimi yapanlar da bunlardır.

Bu ekonominin, otoriter ya da doğrudan doğruya totaliter bir rejim altında yaşaması mümkün değildir. Üst düzeyde bilgi sonucu üretilmiş teknolojinin yarattığı bu ürünleri kullanabilmek ve satın alabilmek üzere geliştirilmiş halk kitleleri artık buna izin vermezler. Batı Avrupa'daki getto ayaklanmalarının bu gelişme karşısında hiçbir şansı yok zira onlar bu sürecin dışına düşmüş lümpenler. Ümitsizliklerinin nedeni de üretim sürecinin dışına düşmüş olmak.²⁴

Aşağı yukarı iki yüzyıl önce, bir düşünür bu durumu öngörmüş ve şunları söylemişti: "Bireyin gerçek entellektüel zenginliğinin, tamamen bireyin gerçek ilişkilerinin zenginliğine bağlı olduğu açıktır ... Ayrı ayrı her birey, kendi çeşitli ulusal ve yöresel sınırlarından kurtulacak, bütün dünyanın üretimiyle pratik ilişkiler içine girecek ve insanların yarattıkları her alandaki bütün dünya üretiminden yararlanma yeteneği edinecek duruma gelecektir..."²⁵. Aynı düşünür, daha o zamandan, bu gelişmenin başlayacağı ülkeyi de işaret

²³ Burada "aydın" derken, entellektüeli kastetmiyorum.

²⁴ Bunların tespit olduğunu belirtmeyi zorunlu görüyorum. Tasvip ettiğim sanılmasın.

²⁵ Karl Marx ve Friedrich Engels, *Alman İdeolojisi*, çev. Sevim Belli, Ankara, Sol Yayınları, 1976, s. 71.

etmekteydi: “Modern devletin en tamamlanmış örneği, Kuzey Amerika’dır.”²⁶

Kanımcı, bu durumun eşiğinde bulunuyoruz.

Ne var ki yaşamı boyunca sosyalizmi savunmuş bir insan olarak, iki noktaya dikkati çekmek zorundayım:

Bunlardan ilki, 18. yy sonlarında olduğu gibi, günümüzde de küresel sermayenin çıkarları geniş halk kitlelerinin çıkarları ile uyuşan bir nitelik arz etmektedir. Bilgi/emek/sermaye yoğun bugünkü tüketim mallarını (Bilgisayar, cep telefonu, lazerli tabanca, TV, araba v.s.) satabilmek için, günümüzde her zamankinden daha fazla; alım gücü bir düzeyin üstünde insana ihtiyaç vardır! Ve bu insanlar, yalnız paraya değil, bilgisayar-cep telefonu v.b. ürünleri kullanabilecek bilgiye de sahip olmalıdırlar. Ege-menlerin pazarı genişletme ihtiyacı, daha fazla sayıda insanın, daha iyi eğitim almasına ve daha çok kazanmasına bağlı olduğundan, küreselleşme sonucunda, Türkiye, Hindistan, Mısır gibi potansiyeli yüksek, nüfusu bir düzeyin üzerindeki ülkeler değer kazanıyorlar.

İkinci nokta ise şu: Küreselleşme, pazarı genişletirken, kendisinin aydınlanmadan beri ürettiği değerleri, henüz o aşamaya gelememiş bazı toplumlara aktarmak zorundadır ki ürünlerinin satışı yine yeterli boyutlara ulaşabilsin, yani kullanılabilirler. Bu da demokratikleşmenin, insan haklarının, daha geniş insan yığınlarına yayılması demektir. Okur, internetin yasak olduğu bir ülke ile nasıl ilişki kurulabileceğini düşünürse, iddiamızı anlamakta zorlanmaz.

Beri yandan, aslına bakarsanız, 1970’li yıllardan beri tartışılmakta olan “ulusüstü” değerler ilginç bir gelişim göstermektedir. İnsanların, ulusal kimliklerinin tanımlanıp, tanındığından kuşku duymadıkları Batı Avrupa ve ABD’de, ulusal kimlik yerini küresel kimliğe bırakmaya doğru yol alıyor. Ama henüz bir ulus bile olmamış Kürd bölgeleri, Afganistan ya da henüz kendine ait bir ulus devlete sahip olamadığı ve demografik yapı nedeniyle hiçbir zaman da olamayacağı Balkanlar’da ve örneğin Kıbrıs’ta da bu kavram, kan dökülmesine neden oluyor.

Ne var ki, tarihin dönüm noktalarından biri yaşanmaktadır. İmparatorluklar çağının sonu gibi, kapitalizmin emperyalizme evrilmesi gibi bir dönüm noktasındayız. Yaşamın üretim biçiminde ulusal pazarı aşığı yerlerde, küreselleşme bir ileri toplumsal evre olarak önümüze geliyor. Modernizmi ve ulusçuluğu/ulus devleti, üretim biçiminin bir gerekliliği olarak değil de, orta sınıf aydınların bir fantezisi olarak yaşamaya çalışmış yerlerde ise o aynı orta sınıf aydınlar, değişen dünyayı algılayamadıklarından, ve halklar da bir üst aşamaya henüz hazır olmadıklarından dolayı, aynı kavram kan dökülmesine bile neden olabiliyor! Ama tarihin akışı hep ileriye doğrudur ve elbette ki toplumların eşitsiz gelişimlerinde belirleyici olan, en ilerideki toplumdur.

Kimlik

Kimlik, durağan değil; dinamik, değişken bir sosyal fenomen olduğu için, tartışılması da herhalde hiç bitmeyecek. Kâh halkın önünde, kâh üniversite kürsülerinde, ama hep tartışılacak; zira, tam tanımlandığı sanılırken, değiştiği fark edilip, yeni baştan tanımlanması gereken bir kavram bu! Sürekli gelişen, hep evrilen, her gün değişen bir kavramdır kimlik. Kabaca ve en basit tanımıyla, kimlik, aidiyetle ilgilidir. İnsanın ve daha genelde toplumun kendini nereye ve hangi tarihsel, toplumsal, ekonomik kategoriye ait gördüğü ile ilgilidir. Bir Arap atasözü, “Kardeşime karşı ben, yeğenlerime karşı kardeşim ve ben, yabancılara karşı, yeğenlerim, kardeşlerim ve ben” der.

Çağımızda, insanlar, kendilerini sadece kan bağları ile tanımlamazlar. Sosyal çevreleri, ekonomik aidiyetleri, kültürel aidiyetleri ve hatta duygusal aidiyetleri, damak tadları, sanatsal zevkleri bile insanların kendilerini tanımlamak için kullandıkları verilerdir. Hangi mahalleli ve giderek kentli oldukları, meslekleri, yaşam biçimlerini paylaştıkları toplumsal katmanlar ve örneğin hangi futbol, basketbol v.b. takımının taraftarı oldukları da insanların kendilerini tanımladıkları alt kimlikleri belirler. Kimliğin özellikleri şöyle sıralanabilir:

Kimlik Değişkendir

Bırakın kuşakların gelişmesini, aynı kuşak içinde yıllar geçtikçe aynı bireylerin kimlik tanımının da değiştiği görülebilir. Sanırım bu saptamanın en önemli nedeni de kimliği belirleyen en önemli etken olan “öteki” kavramıdır . Kimlik, “ben”

²⁶ a.g.e., s. 129.

olduğuna göre; karşısında bir de “ben olmayan”, “öteki” olmalıdır; ve tarih içinde çok kısa dönemlerde bile, “öteki” değişmektedir.

“Bireyin kimlik iddiasının temelinde, düşman kabul ettiği kimliğin tam tersi yatar!”²⁷ O “mutasavver düşman” değiştikçe, kimliğin bileşenleri ve karakteristiği de değişir.

Kimlik kavramının değişkenliğine dair dikkati çeken asıl özellik ise, “öteki” yi bir yana bırakın, tarih içinde “ben”in bile değişime uğramasıdır. Amin Maalouf’un kullandığı bir örneği ele alırsak, Saray Bosna’da bugün sokakta dolaşan ellili yaşlardaki bir erkeğe, kim olduğunu sorarsak, bir Boşnak ve Bosna Federal Cumhuriyeti’nin bir yurttaşı olduğunu ve AB yurttaşı olmak istediğini işitebiliriz. On yıl önce aynı kişi, aynı soruyu, muhtemelen bir “müslüman” olduğu ve Kabil’de oturanların, kendisine Trieste’de oturanlardan daha yakın olduklarını düşündüğünü söyleyerek, yanıtlayabilirdi! Aynı kişiye sorulacak aynı sorunun yanıtı, yirmibeş yıl önce, bir “proleter” olduğu ve “Yugoslavya Federasyonu’nun özgür bir vatandaşı olmaktan gurur duyduğu” şeklinde, olabilirdi! Örneğimizin babası, kırk yıl önce böyle bir soruya, “Anti-faşist bir partizanım”, onun babası da “Avusturya İmparatorluğunun işgal ettiği topraklarda yaşayan bir Osmanlı’yım” diye yanıt verebilirdi.

Zira, Bosna’lı bir Müslüman’ın “ötekisi”, kısa bir zaman içinde birkaç defa değişmiştir.

İşte bundan dolayı bizim, 1978’de ilk defa bir kimlik tanımı yapmaya kalktıktan sonra onu tanımlayıp, konuyu rafa kaldırmayı murat ederken yanıldığımız gibi; statik, kolayca tanımlanabilen kimlik tanımları arayan herkes de yanılacaktır. Dünya ile ilişki halindeki hiçbir toplum durağan bir kimliğe sahip değildir ve olamaz. Sadece toplumlar değil, bireyler de aynı durumdadırlar. Ünlü Fransız/Lübnanlı yazar Amin Maalouf, aynı insandan iki birey klonlansa, bunların aynılıklarının, yaşamaya başladıkları andan itibaren farklılaşmaya başlayacağını haklı olarak ileri sürer.²⁸

Demek ki kabaca, “kimlik ‘öteki’ye bağımlıdır ve hem kendi kendine hem de ötekinin değişimine bağlı olarak değişir” diyebiliriz!

Kimlik Kişiseldir

Kimlik, sahibini başka herkesten farklılaştıran bir değerler, bağlılıklar ve aidiyetler bütünüdür. Bu bakımdan, her birey için özeldir. Kişiselliği, hiçbir bireyin, bir başkası ile tıpa tıp aynı koşulları yaşamamasından kaynaklanır. Birey, aidiyetleri, bağlantıları, geçmişi açısından, bunların her biri ele alındığında, çok geniş insan toplulukları ile temas halinde olabilir ama tümünün bir kompleksi olarak, kimliği son derecede kişiseldir. Bir örnek olmak üzere, kendi kimliğimi örneklemek istiyorum. Kıbrıslı bir Türk’üm! Babamın babası, Çamlıköy’lü, onun da babası Tera’lı; babaannem, Lefke’li bir ulema kızı. Annemin annesi, Elyeli bir Yörük kızı, babası Kudrafa’lı... Dedemin babasının zenci olduğu söyleniyor; annesi Argacalı bir köylü kızı imiş!

Bunlar sadece doğarken, birlikte getirdiğim aidiyetler. Babamın ailesine bakarsanız, Osmanlı kökenliyim; annemin ailesine bakarsanız, reaya. Bir yandan “Baflıyım” demem gerek; öte yandan Lefkeli! Oysa ben, genellikle Elyeli diye tanırım! Neden? Zira insanın kimliğini oluşturan öğeler arasında bir hiyerarşi bulunduğu ve bu hiyerarşinin de “ihtiyari”, isteğe bağlı olarak düzenlendiği de bir başka gerçek! Babannem’den hareket edersek; büyük dayılarıma bakarak, sünni müslüman olmam gerekirdi! Anamın köyüne bakarak, heteredoks bir kola ait olmalıyım! Ben kendimi, heterodoksiye yakın buluyorum. Ama gene de adımla kimliğime kazınmış Arapça, bir “müslüman olarak” Filipinler’den Endonezya’ya, Mısır’dan Arjantin’e kadar milyarlarca insanda ortak bir aidiyet düşüncesi yaratmama neden olabilir. Türkçe konuşuyorum. Bu dille Bosna’dan Sincan’a kadar çok geniş bir coğrafyada insanlarla ilişki kurabilir ve beni kendilerinden saymalarını sağlayabilirim.

Öğrenim hayatım, Lefke ve İstanbul’da geçti! Her ikisine de aşığım... İstanbul’da bulunmuş, orada okumuş yüzbinlerce insanla ortak aidiyetimin olabilmesi bir yana, zaten Lefke’li, Elyeli, Tera’lı, Kudrafa’lı ve Argacalı insanlarla da toprağa bağlı bir aidiyet ilişkim var! Ve sonra

²⁷ Amin Maalouf, *On İdentit y*, London, The Harvil Press, 2000, s. 13.

²⁸ a.g.e., s. 10.

Kıbrıs'lı olmaktan gelen, bütün Kıbrıslı'larla bir başka ortak aidiyet! İlanihaye...

Bütün bu saydıklarımın her biri, benim kimliğimi oluşturan bağlar, aidiyetler kompleksinin ayrı ayrı öğeleri. Her biri, tek tek, bambaşka insan grupları ile benim aramda ortak bir aidiyet yaratacak öğeler! Ama tümünü ele aldığımız zaman; benim kimliğimin ne babam, ne kardeşim ve hatta ne de oğlumla özdeş düşemeyeceğini, sadece bana ait olduğunu göreceksiniz. Bütün bunlar arasında bir hiyerarşi yaratan ve bazılarına öncelik vererek, kendimi onlarla tanımlayan, benim!

Kimlik Edinseldir

Yukarıda, insanın kimliği ile ilgili bazı doğuştan gelen değerler taşıdığını söyledik. Irk (renk anlamında) ve cinsiyet dışındakiler, edinseldirler! Yani, öğrenilirler... Onların da önemi ve anlamı değişkendir. Amin Maalouf'un güzel örneği ile Nijerya'da, Güney Afrika'da ve ABD'de zenci doğmuş olmanın anlamları farklı olduğu gibi; Kabil'de, Paris'te ya da İstanbul'da da kız doğmuş olmanın anlamı farklıdır ve ileride oluşacak kimliği farklılaştırır. Bir kimliğin içine, doğulmaz! O kimlik bize, "öğretilir"! Onu "edinmemiz", sağlanır!

Kıbrıslı Türk ana babadan olmuş; ama hastanede karıştırılıp bir Rum ana babaya verilmiş bir çocuk düşünün. 1960'ların koşullarında, o çocuğun yirmisine geldiğinde, oluşmuş olan kimliği, acaba bir Kıbrıslı Türk kimliği mi olurdu; yoksa onun "ötekisi" olan Kıbrıslı Rum kimliği mi?

Aslına bakarsanız, o yukarıda sözünü ettiğimiz kimliğin öğeleri arasında bir hiyerarşi düzenleyip de bazılarını öncelik verme işlemi de bizim özgür irademizle değil, bizi çevreleyen, bizi belirleyen koşullarca üretildiği için, o bile edinseldir, kazanılmıştır.²⁹ İşte belki tam da bu yüzden yukarıdaki kişisel özelliklerini anlamak-

²⁹ Tufan Erhürman, yazıyı edit ederken bu noktaya bir not eklemiş ve "işte tam da bundan dolayı, kimliğin kişiselliği" diye anlatmaya çalıştığımız şeyi anlayamıyorum" demiştir. Toplum içinde kişilerin son derecede özel kimlikler taşıdıklarını iddia etmeye devam ediyorum. O kimliklerin, kendilerini tarif etmek için, kimliklerini oluşturan öğeler arasından, yine kendilerinin bir hiyerarşi yarattıklarını da yukarıda yazdım. "Öteki" karşısında, en fazla rahatsız edilen öge, bu hiyerarşide, yukarılara tırmanır. "Rahatsızlık" eğer toplumun çoğunluğunun taşıdığı kimlik öğelerinden biri ile ilgili ise o zaman da bu öge "toplumsallaşır". Aşağıda bu konu zaten ele alınıyor.

ta güçlük çekiyorum. Yine yukarıda, kendimi örnek vererek saydığım kimlikle ilgili öğelerin tümü de edinsel olup, sonradan kazanılmışlardır.

Kimlik Kendi Kendini Meşrulaştırır

Kimlik, bilindiği gibi "onlar"a göre biçimlenir. Bu biçimleniş esnasında, özellikle etnik kimlik, kendi gözünde kendi kendini, taleplerini, iddialarını meşrulaştırmak zorundadır. Bu da kendi kimliğini sürekli bir "tehdit altında" görerek ve karşı tarafı, "onlar"ı işitmeyerek sağlanabilir. Yoksa etnik çatışmalarda, insanların birbirini kırmaması beklenemez! Kıbrıs örneğini ele alırsak, Niyazi Kızılyürek ve Panicos Christodoulou'nun ortak yönettikleri "Duvarımız" isimli filmde öne sürülen, "1974'e kadar Rumlar; 1974'ten sonra Türkler araya bir duvar örüp, karşı tarafın acılarını işitmeyi yeğlediler" tezi, hem doğrudur ve hem de olmazsa olmazdır. Arada bir duvar olmaz da insanlar "onlar"ın da neler çektiklerini, nelere katlandıklarını işitirlerse, kendi kimliklerinin, en çok sevdiklerinin, en yakınlarının; çocuklarının canlarının, karılarının namuslarının, annelerinin şereflerinin tehlikede olduğuna, inandırılmazlar. Bütün bu değerlerin tehlikede olduğuna inandırmamış insanlar ise "öteki" dahi olsa başka insanları kolaylıkla öldüremez, katliamlar yapamazlar!

Gazetelerde okuduğumuz, TV'lerde seyrettiğimiz, tarih kitaplarından bize öğretilen ve bizim "bunu yapan insan olamaz" dediğimiz bütün o iğrenç işleri yapanlar da aramızda yaşayan kişilerdir ve o yaptıklarından ne utanç duyarlar; ne de suçluluk! Hele suçluluk! Bu konuda, son zamanlarda işittiğim iki ayrı hikâyeyi, okurla paylaşalım:

Bunlardan ilki, söylendiğine göre; Peristerona köyünde 1963'te bir Kıbrıslı Türk genç kıızı ateşli silahla vurup ölümüne neden olmuş olan bir Kıbrıslı Rum'la ilgili olandır. Rum Kayıplar Komitesi, bu marifetini öğrenip de ifadesini almak için köye gittiğinde, adı geçen Rum, onları da vurmaya kalmış ve "o zaman bana kahraman diyordunuz, şimdi kriminal mi oldum?" diye bağırmıştır.

İkinci hikâye ise, Kızılyürek ve Panikos'un filmi- nin çekimleri sırasında yaşandı. 1964'te Poli köyünde Kıbrıslı Türk milletvekili Cengiz Ratip'i vurup öldüren Kıbrıslı Rum, filme katılmayı red-

detmiş, yaptığından utandığını belli etmiştir. Demek ki kimliğin değişkenliği, kendini göstermiş, bir dönem fikirselsel olarak homojen olan yapı bozulunca, meşruiyet hissi de ortadan kalkmış ve işlenirken vicdana hitap edemeyen cürüm, yıllar sonra vicdanı rahatsız eder olmuş! Kıbrıslı Türkler arasında henüz bu türden deneyimlerimiz yok! Ama herkesin en değerli varlıklarının tehdit altında olduğunu düşünüp silaha sarıldığı da genel bir doğru!

Kıbrıslı Türk Kimliği

Bu değişkenlik anlamında, bugün “Kıbrıslı Türk kimliği” dediğimiz kimliğin sahiplerinin, tarihsel serüvenini kısaca anımsatmalıyız ki nereden geldiği bir elden geçirilmiş olsun! Atalarımızın çoğunluğunun, burada bulunma nedeni, Osmanlı’nın söylemi ile “Etrak’a dahil olmaları ve sürekli isyan edip, göçebe yaşam biçimini ısrarla terketmemeleri”dir...³⁰ Yani atalarımız, Osmanlı’ya göre “Etrak” idi... Türk! Osmanlı tarihini birazcık bilenler, bunun anlamını da kavramıştır. Bu insanlar, bu adaya “Türk” oldukları için sürülmüşlerdir. Osmanlı’ya karşı, kendilerini etnik kimlikleri ile tanımlamaktadırlar. Bu yazının sınırlarını aştığı için, kaynak aktarmayacağım ama adada geçen kimisi için üç, kimisi içinse, birbuçuk yüzyılda özellikle Lefkoşa ve birkaç kasabada, kimliğin Osmanlı’ya evrildiğini görebiliriz. Yerleşik kültürün, göçebe yaşam biçimine galebe çalmaması zaten beklenemezdi. Uluslaşma çağı başladığında, adadaki Elen ulusçuluğunun doruğa tırmanması üzerine, etnik kimliği ve etnik kültüre bağlılığı yüzünden, Osmanlı kültürü içinde hep yabancı kaldığı için adaya sürülmüş olan bu topluluğun çoğunluğunun, kendini belki de Anadolu’dan da önce, tekrardan Türk diye tanımladığını görüyoruz. Daha, 1907’de, adada İttihat Terakki hücreleri vardır... Yalnız bu defa, “öteki” değişmiştir! Artık, Osmanlı’ya karşı değil; Rumlara karşı bir kimlik oluşturulmaktadır. 1974’e kadar, insanlar burada kendilerini Türk diye tanımlamışlardır. 1974 sonrasında ise buradaki kimliğin kendi

özgünlükleri olduğu akla gelmiş ve aidiyet tanımı bir daha değişmiştir: Kıbrıslı Türk!

Güncel Kıbrıslı Türk Kimliği

Rauf Denktaş, bir devlet kurdu... Doğru! Ama bu devleti devlet olarak yaşaması için kurmadı! Ne var ki o günlerde bu devlete karşı çıkanlar, kendinden başka bu memlekette onur sahibi olan herkes, onun ciddiye almadığı bu devleti, ciddiye aldılar! Solun 1976’dan beri bas bas bağırduğu “Kıbrıslı Türk kimliği”ne politik bir kimlik kazandırmakla, onun ete kemiğe bürünmesine neden oldu! Sonunda halk da kendi kimliğinin farklılığı konusunda bir fikir birliğine ulaştı ve onun bu devleti kurarken murad ettiğinin tam tersine bir durumla karşı karşıya kaldı! Halk özgün ve özgür olması lâzım gelen bir kimliğin sahibi olduğunda karar kıldı! İşte bu noktada, kendisi halkı ile çelişkiye düşmüş bulunuyor! O istediği kadar, “biz Türküz” diye bağırın! Biz, “Kıbrıslı Türk” olduk! Bu projeyi üretenler, birazcık sosyoloji okumuş olsaydı, devleti ve bayrağı olan bir halkın, hele bu “devlet” otuz yıl devam ederse, kendini farklı özgün ve özgür göreceğini bilirdi! Büyük bir tarihçi, John Tosh: “Tarihi yazılan halkın, ulus oluşturduğunu!” iddia eder.³¹

Büyük Azeri lider Mehmet Emin Resulzade de “Bir defa yükselen bayrak, inmez aşağı” der... KKTC bayrağı olduktan sonra, bütün başka bayraklar artık onun gerisinde olurdu halkın nazarında ve KKTC bayrağı var! Yerine ne önerilirse önerilsin, kendi geleceği hakkında, kararları kendi vermek, yâni egemen olmak istiyor!

Kıbrıslı Türk olmak, nedir? Yirmi yıldan beri bu konuda bu satırların yazarının ileri sürdüklerine ilgi duyanlar, “ikisi de büyük harf” dediğimi bilirler.

“Peki ben, yarım Lübnanlı, yarım da Fransız mıyım? Kuşkusuz hayır! (İkisi birdenim NB) Kimlik bölümlere ayrılamaz. Onu iki veya üç eşit parçaya bölemezsiniz, birbirinden ayrı bölümlere ayıramazsınız. Ben farklı kimliklerin sahibi değilim: Bir tek kimliğim var, birçok komponentin (bileşenin) bir araya gelip, birbirini tamamladığı

³⁰ İlk başlarda bunu söylediğimde, o günlerde arşive girmek çok zor olduğundan elimde yeterli belge yoktu ve çok yoğun itirazla karşılaştım ama bugün elimde bu iddiayı kanıtlayacak, ayrı bir kitaba konu olacak kadar ferman birikmiş durumda! Bu konuyu merak eden okur, Kıbrıslı Türkler’in Tarihi isimli çalışmamın ilk ve ikinci cildlerinde daha fazla ayrıntı bulabilir.

³¹ John Tosh, **Tarihin Peşinde**, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1997, s. 5.

bir karışımın oluşturduğu bir bütündür benim kimliğim her bireyinki gibi... ”³²

Kıbrıslı Türk kimliği de bana göre her kimlik gibi, etnik kimlikten ve hatta daha da eskisinden, “gens-tribu kimliğinden” gelerek, küresel kimliğe doğru uzanan yoldaki, bir ara konaktır. Buradan küresel kimliğe geçmesi için, öyle görülüyor ki on yıl önce sandığımız gibi başka ara konaklara ihtiyacı yoktur.³³ Yani, önümüzde, “genel Türk kimliğine entegre olmak ya da AB dolayısıyla küresel kimliğe katılmak” gibi bir ikilem yoktur bana kalırsa! 1991’deki görüşlerime dönerek, şunu ileri sürüyorum:

Gidilecek yer, dünyalı kimliğidir. Ona varmak için ne “genel Türk” ne de “bir tek Kıbrıslı” kimliğine mutlak bir gereksinimimiz bulunmamaktadır. Ancak buradaki önemli ayrıntı, oluşmakta olan küresel kimliğin kimilerinin sandığı gibi, eşit paylaşılmayacak oluşudur. Ekonomide olduğu gibi kültürde de üreten ve tüketen aynı kategoride ele alınamaz. O kimliğin üretilmesine katkıda bulunulduğu oranda, ondan pay alınacaktır. Yani dünyada genelgeçer kurallar açısından ne kadar değer üretirseniz, o kimlikten de o kadar pay alacaksınız. Ve unutulmamalıdır ki kültürel tüketicilik; ekonomik tüketiciliğe oranla çok daha tehlikeli bir durumdur.

Yeni Kimlik Kategorisi

“Küreselleşme ve tarih boyunca edindiğimiz öğelerin sonsuz bir hızla (değişmesi) çağında, yeni bir kimlik kavramına ihtiyacımız var! Hem de acilen!”³⁴

Marx, “gerçek, egemene bağımlıdır” der... Egemen olan kültürün de egemenin kültürü olduğu su götürmez. Bu anlamda, yukarıda aktardığımız yeni egemenlik modeli nasıl ki kendisini ulus kategorisine göre belirlemiyorsa, önümüzdeki yüzyılın egemen kimlik anlayışı da o kategoriye göre biçimlenecek, değildir.

Bu bakış açısıyla bakıldığı zaman görülecektir ki, Türk, Helen, Kıbrıslı Türk, Kıbrıslı Rum ve gidecek tek başına Kıbrıslı tanımlamalarının tümü de kendilerini ulusal egemenliğe göre belirleyen kavramlardır. Doğmaya başlayan yeni egemenlik kavramı gibi, kimlik de en sonunda kendini ulusla belirlemeyen yeni bir anlam ve içeriğe gereksinim göstermektedir.

Bu da siyasette olduğu gibi yaşam biçiminde ve kültürde de ulus kategorisini aşan yeni değerlere ihtiyaç olduğunu, göstermektedir. Çünkü kimlik nasıl eskimiş ve ortadan kalkmışsa, bugünkü kimliğin de yarına kalmayacağı bilinmelidir. Bugünün kaygıları ile yarın nasıl bir aidiyete muhtaç olunacağını öngöremeyiz. Geleceğin kimliği Kıbrıslı ya da sadece Türk kavşaklarına uğrasa da uğramasa da ulus kategorisinin ötesinde olacaktır. Bana kalırsa, yarının kimliği, “ulusötesi kimlik” olacaktır.

³² Maalouf, a.g.e., s. 3.

³³ 1991’de yayınlanan Kıbrıs’ta Ulusal Sorun isimli kitabımda bu konuya bir bölüm ayırmış ve “Enternasyonal kimliğe giden yolda, önceden hiçbir konak belirlenemez.” anlamında bazı cümleler yazmıştım. O günlerde, dünyalı bir kimlik geliştirmek için illâ ki “Kıbrıslı” ya da sadece “Türk” kimliklerden geçmemiz gerektiği yaygın bir yanlış düşünce idi. Sanırım o yanlış, hâlâ etkilidir.

³⁴ Maalouf, a.g.e., s. 30.